

A Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum Térképtára

Kiss Tünde

könyvtáros

ELTE IK Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék

Eötvös
Loránd
Tudományegyetem
Informatikai
Kar

Magyar
Földmérési
Térképészeti és
Távérzékelési
Társaság

A Vízügyi Levéltár alapítása, a Térképtár eredete

**A feldolgozott 16 000 térkép adatbázisának
szerkezete**

A Térképtárban található térképek típusai

Vízügyi térképek 1867–1920-ból

Vízügyi térképek 1920 után

***A Vízügyi Levéltár alapítása,
a Térképtár eredete***

Dóka Klára (Léva, 1944.02.25. – Bp. , 2012.11.15.)

– Iskolák, tudományos előmenetel

1968 ELTE magyar–történelem szak

1969 egyetemi doktor

1974 a történelemtudományok kandidátusa

1996 Akadémiai doktor

– Munkahelyek, szakmai fejlődés

1968– Budapest Főváros Levéltára

levéltáros és szakmai oktató

1974– Országos Vízügyi Levéltár (alapítója is)

1984– Új Magyar Központi Levéltár

1992– Magyar Országos Levéltár (az ÚMKL beolvad)

Dóka Klára (folytatás)

– Legfontosabb művei

Vízrajzi értekezés. Huszár Mátyás leírása a Körösvidékről
Gyula, Körösvidéki Vízügyi Igazgatóság, 1985. 84 p.
(bevezetés, jegyzetek).

A Körös–Berettyó vízrendszer szabályozása a
18–19. században. Egy táj átalakulása
Gyula, Békés megyei levéltár, 1997. 382 p.
(Közlemények Békés megye és környéke történetéből 7.)

A Vízügyi Szakszolgálat szervezete és tevékenysége
1919–1945.

Pro Aqua Alapítvány, Budapest, 2001. 194 p.

Térképgyűjtemények az egyházi levéltárakban
Budapest, Magyar Országos Levéltár, 1992. 302 p.
(Levéltári Módszertani Füzetek 15.)

A Levéltár épülete a Budapest Dunasor 15.

***A feldolgozott 16 000 térkép
adatbázisának szerkezete***

A 16000 térkép több iratképző szerv anyagából származó ún. gyűjteményes fond

Az Országos Vízügyi Levéltár térképei a vízügyi igazgatás országos és területi szerveinek anyagából kerültek a levéltárba.

Sajnos a térképek mellé nincs pontos jegyzék arról, hogy melyik térkép mikor milyen dokumentummal tartozott össze

A Térképtár anyagát a többi dokumentumhoz hasonlóan számítógépes adatbázisba kellett rendezni és kutathatóvá kellett tenni

Az eredetileg Foxprow alapú adatbázis szerkezete:

Az első mezőkben az adott rekord száma,
a levéltári jelzete

A következő mezőkben tcím1, tcím2

Példa:

DUNA, DÉVÉNY ÉS GÖNYŐ KÖZTI SZAKASZÁNAK HOSSZSZELVÉNYE	LÄNGEPROFIL DES DONAUSTROMES VON THEBEN BIS GÖNYŐ
---	--

A következő térképadat a **tévszám**, ez lehet pontos pl.: 1895, lehet körülírt: 1930-as évek, időhatárt jelző pl.: 1931–40. hónapra pontos: 1943. 12, napra pontos dátum: 1892.12.31.

A térképek készítőit a

keszito1	keszito2	keszito3
----------	----------	----------

Példa

KANDÓ KÁLMÁN	VICZIÁN EDE MIN.OSZTÁLY TAN.	BENEDEK JÓZSEF,DR,ÁLL.FŐ MÉRNÖK
--------------	---------------------------------	---------------------------------------

További felvett adatok:

kiado1	kiado2
--------	--------

Példák: Magyar királyi Kultúrmérnöki Hivatal,
VITUKI, Vízügyi Tervező Iroda

térképtípusok

kiegészítő adatatok, méret, méretarány,
szelvény, tájolás, magasság, anyaga, teljesség,
nyelv

Az adatbázisba szánt adatok meghatározásában
az ELTE Térképtudományi Tanszékén
Márton Mátyás és Szekerka József
A Hadtörténeti Levéltárban Jankó Annamária
segítettek

1999–2000-ben az adatbázist Csukárdi Katalin
informatikus készítette –

A levéltári háttérrel Szerényi Imre levéltárigazgató
(1981–2005) biztosította

A térképészeti szempontú szakmai instrukciókat
Verrasztó Zoltán (Cholnoky Kht) és az ELTE
Térképtudományi Tanszéke adta

A munkát a szűk anyagi lehetőségek és a nehezen
megszerezhető pályázati támogatások bonyolították

***A Térképtárban található térképek
típusai***

kataszteri térképek:

mederváltozásokat, ártereket, ártéri és
ártér melletti növényzetet ábrázolnak

topográfiai térképek

vízrajzi atlaszok szelvényei

talajtani, földtani térképek

vízszabályozási, öntözési, csapadék térképek

vízügyi objektumok (pl.: zsilip) helyszínrajzai

vízhozam görbék

meder hossz- és keresztmetszvények

vízerő-hasznosítási térképek

csatornák (belvíz, övcsatornák)

vízállás görbék

kikötők és közkutak helyszínrajzai.

***Vízügyi térképek
1867–1920-ból***

Mottó: „Aligha tévedünk tehát, ha úgy gondoljuk, hogy a magyar térképírásnak éppen a vízi térképekből volt legdúsabb, s igen értékes termelése.”

Fodor Ferenc: A magyar térképírás

A Duna kataszteri térképe Batina, Bezdán térsége
Ma alig található magyar térképtárakban a trianoni
határokon túli nagy méretarányú térképszelvény
Árterek egyéb védett területek

BÁCS-BODROG V.MEGYE; KOLLUTH
/MA KIS-JUGOSZLÁVIA/

KATASZTERI TÉRKÉPE; BATINA –
FERENCZ CSATORNA

BÁCS-BODROG V.MEGYE; KOLLUTH
/MA KIS-JUGOSZLÁVIA/

KATASZTERI TÉRKÉPE; KÍGYÓS –
BEZDÁN

Batina

Árterek
Bezdánánál

A **Szamos**, a **Kraszna** lápos vidék, gyakori árvizek, betegségek

Az **Ecsedi-láp** lecsapolása 1898-ban fejeződött be a hatalmas mocsárvidéket felszámolták

A **Szamos** bal partját szabályozták

A torkolati szakaszon a **Kraszna** új medret kapott

ECSEDILÁP LECSAPOLÓ ÉS SZAMOS BALPARTI ÁRMENTESÍTŐ ÉS 1896, 1898	BELVÍZSZABÁLYOZÓ TÁRS. MŰSZAKILAG FEJLESZTETT ÁRTEREI	1896, 1898
--	--	-------------------

SZATMÁR V.MEGYE; SZAMOSSZEG HATÁRA;NAGY-DOBOS-KRASZNA F	HOSSZÚSZEG,Ó-KRASZNA, KRASZNAHÁT,FÁCÁNOS,KISLÁPI CSAT.+
--	--

Az Ecsedi-láp térképe,
1896

A tiszai árvizek szempontjából mindig kritikus volt
a **Berettyó-Körös vidéke**

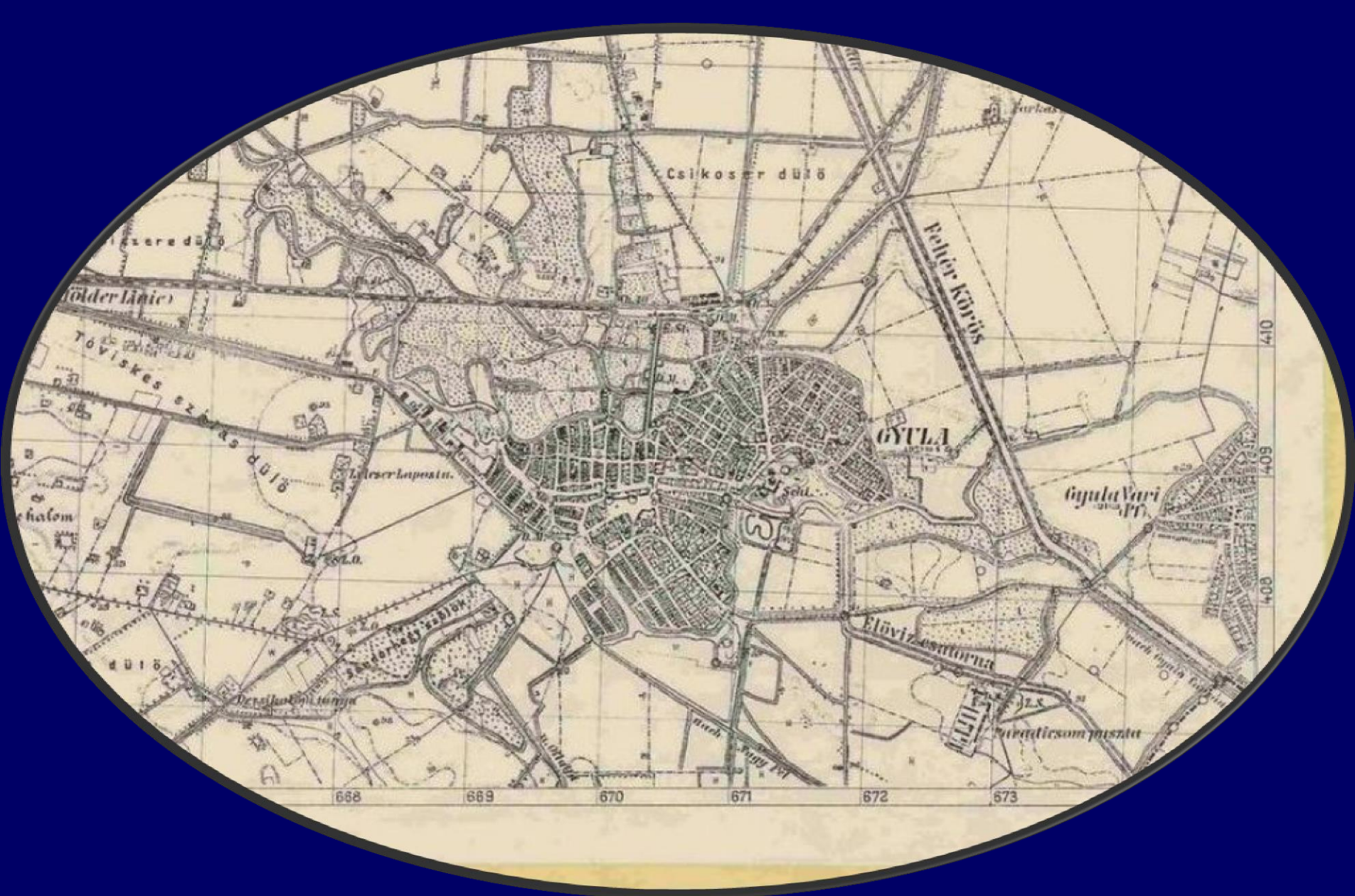
A Berettyó alsó szakaszát, a Sebes-Körös
Nagyvárad és Körösszakál közötti szakaszát
A Fekete-Köröst a Gyula és Békés közötti
szakaszig szabályozták

A Fehér-Köröst Gyulánál egyenes mederben
vezették

A munkák az 1890-es években véget értek

A Körös-vidéken még az 1980-as években is
végeztek ármentesítő munkákat

Fehér-Körös: Békés katasztert felmérése 1885
1:1440

A szabályozott Fehér-Körös Gyulánál, 1869

***Vízügyi térképek
1920 után***

A Kis-Balaton Vízrendező Társulat **1925-ben** fejezte be a Zala szabályozását.

Új medert alakítottak ki **Zalahídvég és Fenékpuszta** között

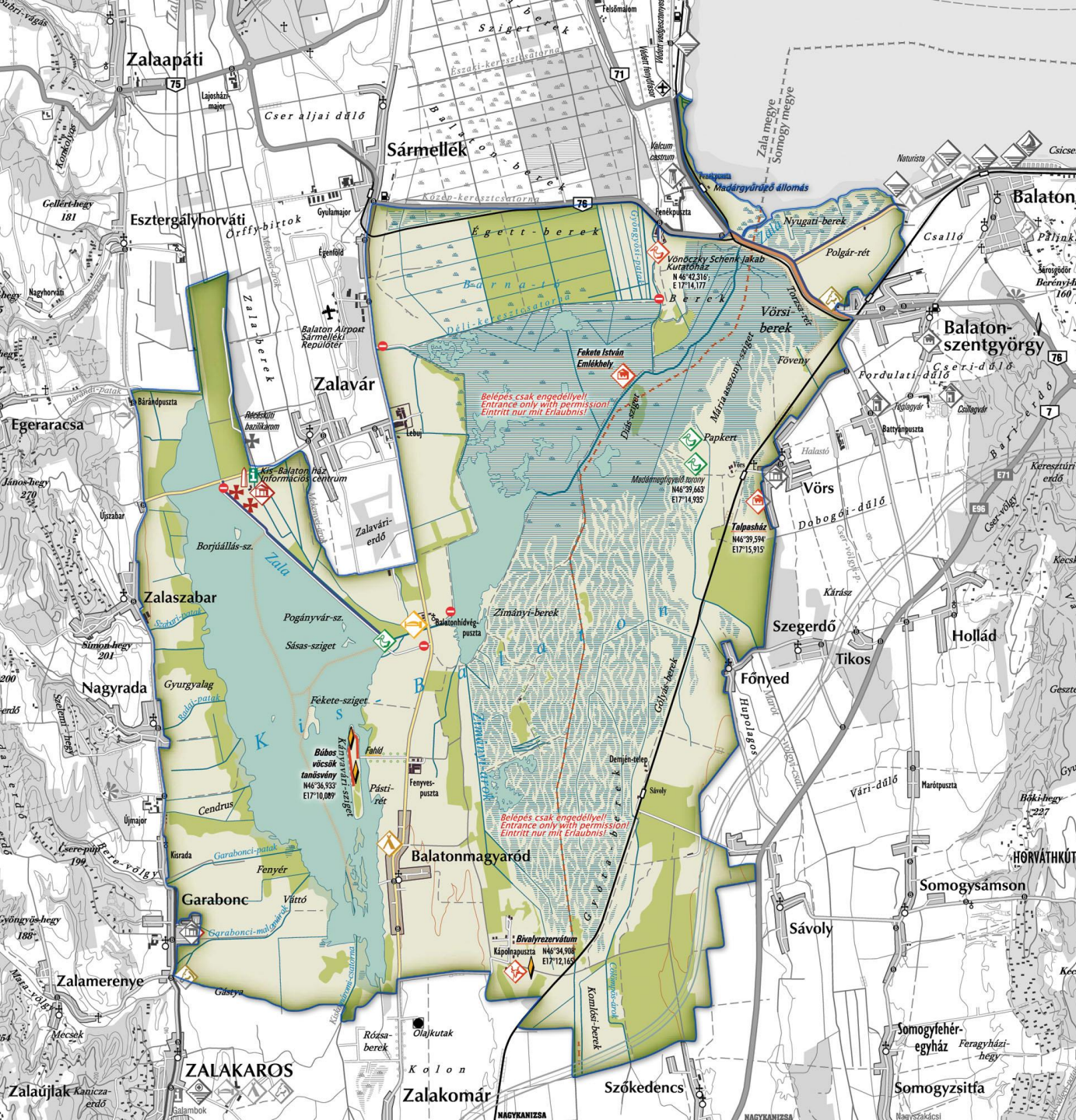
vízrendezés után rétgazdálkodás és tőzegkitermelés

Káros következmények: az 1960-as évektől Keszthelyi-öbölben oxigén hiányos víz,
Az egész tó vízminősége romlott

1976–2000 a Kis-Balaton visszaállítása: **Hídvégi-tó** nyugati , 18 nkm a **Fenéki-tó** keleti 51 nkm

KISBALATON VÍZRENDEZŐ TÁRSULAT; A TÁRSULAT ÁRTERE 1946 1:25000

KISBALATON, TŐZEGTERÜLET TALAJTANI TÉRKÉPE 1946 1:25000

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park honlapjának Kis-Balaton térképe

A Balaton vízszintje az elmúlt
évszázadokban ingadozó volt

Az 1930-as években egy **Mura–Balaton-
csatorna terve** is elkészült,

Cél: a vízerő telepeket, vízpótlás

MURA-BALATON (TERVEZETT) CSATORNA HOSSZ-SZELVÉNYE	1930-40-ES ÉVEK	
--	------------------------	--

ESZTERGÁLYI VÖLGYZÁRÓGÁT SZELVÉNYVETÜLETI ÉS TER.-I GR.	MURA-BALATON (TERVEZETT) CSATORNA 1930-as évek	
--	---	--

Az első bécsi döntés után: a Garam folyónál futott az új határ

HATÁRKIIGAZÍTÁS A GARAM
FOLYÓNÁL, LÉVÁNÁL 1:75000

AZ 1938. ÉVI ÁLLAMHATÁR
KIIGAZÍTÁST ELŐKÉSZÍTŐ TOP.
TÉRKÉP

A bécsi döntések után a visszacsatolt területek gazdasági hasznosítására vízerő-hasznosítási tervek:

Kárpátalja és Észak-Erdély területére

A **Lynta-völgyben** 25 millió köbméteres tározót

A **Talabor, Tarac** és a **Viso** völgyébe is tározókat terveztek.

LYNTA FOLYÓ CSERNOHOLOVAI
SZELVÉNYE,

ÉVES TÁROZÓ TÉRSZÜKSÉGLETE

TARAC FOLYÓ DOMBÓI SZELVÉNYE,

ÉVES TÁROZÓ TÉRSZÜKSÉGLETE

A Tarac folyó

A Talabor–Nagy-ági vízerőmű

Erdélyben 1941-43-ban a Sebes-Körös mellékfolyójára a **Dregán-patakra** és a **Kis-Békás patak** szurdokára terveztek völgyzáró gátat

**KIS-BÉKÁS PATAK VÍZEREJÉNEK
HASZNOSÍTÁSA, HOSSZELVÉNYEK
1944.03.**

**TERVEZETT VÖLGYZÁRÓGÁT
VÁZLATA**

DREGÁN PATAK TÁROLÓ MEDENCÉJE 1943

Dregán-völgyi víztározó

1960-as, 70-es és 80-as években készült a
Vízrajzi Atlasz sorozat

Az adott folyó vagy tó földtani, hidrológiai,
talajtani, növényföldrajzi viszonyait mutatja be
Példa: A Velencei-tó atlaszában különlegesség a
nádasok térképe

Az 1932-es és 1969-es felmérések idején rögzített
növényföldrajzi viszonyokat

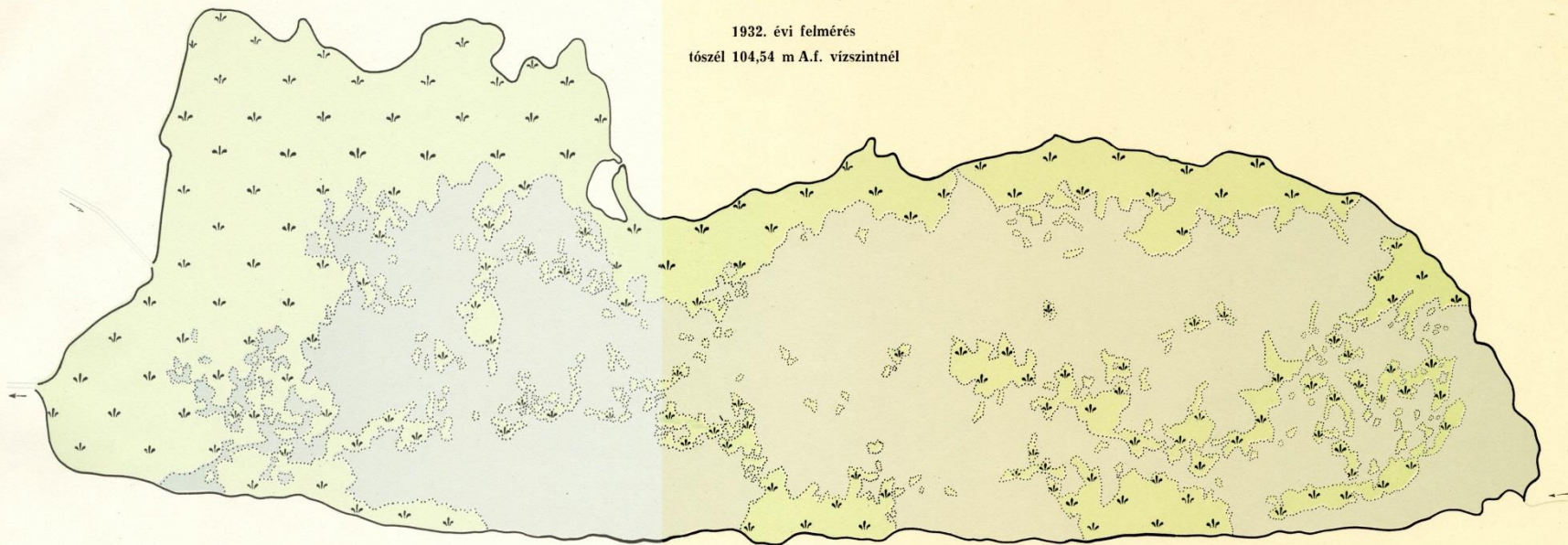
A Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltárban: a
Velencei-tó 1:4000-res méretarányú
növényföldrajzi atlasza

Vö.: A Velencei-tó atlaszában található adatokkal.

Fekete-, Kettős-, Fehér-Körös	1972	1:10000
Sebes-Körös	1972	1:10000
Rába	1972	1:10000
Mosonyi-Duna	1972	1:5000
Sajó	1972	1:5000
Hernád	1973	1:5000
Maros	1975	1:5000
Zagyva	1983	1:2500
Balaton	1976	1:10000
Berettyó	1981	1:2500
Fertő-tó	1981	1:10000
Marcal	1984	1:2000

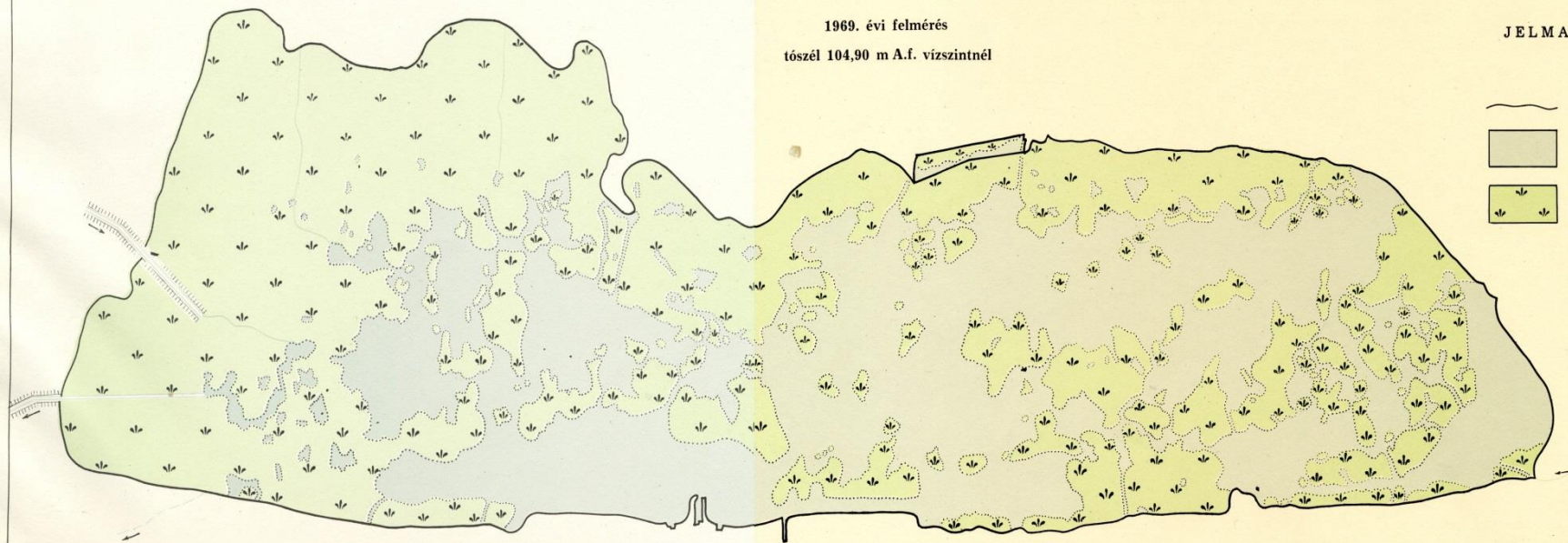
A VELENCEI-TÓ HELYSZÍNRAJZAI

M = 1:25 000

1932. évi felmérés
tőszél 104,54 m A.f. vízszíntnél1969. évi felmérés
tőszél 104,90 m A.f. vízszíntnél

JELMAGYARÁZAT

	Tőszél
	Szabad víztükör
	Nádas

A vízrajzi atlaszok szelvényei vízrajzi alapadatokat,
háromszögelési pontokat,
hossz-szelvényeket,
kereszt-szelvényeket,
hídszelvényeket,
völgyszelvényeket,
töltésszakadásokat,
államhatár vonalát tartalmazzák

Számos érdekes földrajzi név szerepel:

patak,
zsilip,
gátórház,
csatorna,
övcsatorna,
szennyvíztisztító,
szivattyúállás,
szennyvízátemelő,
halgazdaság,
körgát,
halastó,
holtág,
vízkivételi mű

A Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár
térképgyűjteményével összefüggő, értékes
gyűjteményrész a **légifotók gyűjteménye (kb. 8000 db)**

A fotók adatbázisa a

földrajzi hely,

leltári szám,

nyilvántartási szám,

készítő,

készítés dátuma,

repülési magasság,

földrajzi koordináta, méretarány,

fotó fajtája (fekete-fehér, színes, speciális thermofotó)

mezőkből áll

A legtöbb a Duna, Tisza, Balaton, Hévízi-tó, Bodrog,

Sajó, Hernád -ról készült

***Köszönöm
megtisztelő figyelmüket***